

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**P.Terentij sex: || quae extant: Comoediae. An= || dria.
Eunuch[us]. Heautontimo= || rumenos. Adelphi. Ecyra. ||
Phormio. || ... [qui]= || b[us] erudita Philippi Mele Brettani
p̃posita est epi || stola ... || ...**

Terentius Afer, Publius

Lipsiae, 1519

Actvs quartvs

[urn:nbn:de:bsz:31-114211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114211)

vase qd est auro fundo et ore parulo

De luitis Tomus. ANDRIAE

Sum, seruo fortunam meam commississe futill

Ergo precium ob stultitiam fero, sed inultum id nunquam auferet. Da.

Post hac incolumem scio fore me, hoc nunc si deuito malum. P.

Nam quid ego nunc dicam patri? negabon uelle me modo

Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia facere id audeam?

Nec quid de me nunc faciam, scio. D. nec de me quidem, atque id ago sed lo

Dica aliquid iam me inuenturum, ut huic malo aliquid producam moram. Pa.

Ohe. Da. uilus sum. Pa. e hodie boe uir quidam is? uidem me tuis filiis

Miserum impeditum esse? Da. At iam expediam. Pam. Expedies?

Da. Certe Pamphile. Pam. (credam furcifer?)

Nempe ut modo. Da. Immo melius spero. Pam. oh tibi ego ut cre

Tu rem impeditam & perditam restituas? hem quo frater? Geime

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias,

An non dixi hoc esse futurum? D. dixi. P. quid meritis? D. cruce,

Sed sine paululum ad me redeam, iam aliquid dispicia. Pam. hei mihi?

Cur non habeo spacium, ut de te sumam supplicium ut uolo.

Nam hoc tempus praecauere mihi me, haud te ulcisci sinit.

ACTVS QVARTVS.

CARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

Senarii partim Trochaici, partim Quadrati, unus Pentameter

Occine est credibile, aut memorabile,

Tanta uecordia innata cuique ut fiet,

Vt malis gaudeat alienis. atque ex incommodis

Alterius sua ut comparet commoda? ah

Id ne est ueram? immo id genus hominum pessimum.

In denegando modo quis pudor paululum adest.

Post ubi tempus est promissa iam perfici,

Sumo est hanc... hinc qui se post hac... malis euasere... Non frustra... Simoni... Pamphile... Roma est... Misericordiam... Da. Certe Pamphile... Nemo ut modo... Tu rem impeditam... Qui me hodie... An non dixi... Sed sine paululum... Cur non habeo... Nam hoc tempus... ACTVS QVARTVS... CARINVS. PAMPHILVS. DAVVS... Senarii partim... Occine est... Tanta uecordia... Vt malis gaudeat... Alterius sua... Id ne est ueram... In denegando... Post ubi tempus...

Tum coacti... Et timent... Tum coru... Quis tu es... Proximus... Si roges... Non uerent... Verentur... Inuiri... Multa... Multa mole... Carine... Ita ne im... Quid tande... Quid istu... Heu me m... Fallus es... Nisi me la... Habes. Pan... Quantasq... Meus carni... P. Haud istu... Scio, cum p... Succinet... Immo etiam... Non appar... Scio, tu coac...

Tum coacti necessario se aperiunt ^{et necessitate}
 Et timent, & tamen res premit eos denegare. ibi
 Tum eorum impudentissima oratio est.
 Quis tu es? qui mihi es? cur meam tibi? heus
 Proximus sum egomet mihi, attamen ubi fides
 Si roges, nihil pudet. hic ubi opus est
 Non uerentur, illic ubi nihil opus est, ibi
 Verentur. Sed quid agam? ad eam ne ad eum? ut cum eo
 Iniuriam hanc expostulem? ingeram mala
 Multa, atq; aliquis dicat, nihil promoueris,
 Multum molestus certe ei fuero, atq; animo morem gessero. Pam.
 Carine, & me & te imprudes (nisi quod diu respiciat) perdidit. Ca.
 Ita ne imprudens? tandem inuenta est causa, soluisti fidem? Pam.
 Quid tandem? Ca. Etiam nunc me seducere istis dictis postulas. Pam.
 Quid istuc est? Ca. Postquam me amare dixi, complacita est tibi.
 Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo. Pam.
 Falsus es. Ca. Non est tibi satis hoc solidum usum gaudium
 Nisi me lactis es amantem, & falsa spe produceres?
 Habeas. Pam. Habeam? ah nescis quantis in malis uerter miser.
 Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines
 Meus carnifex. Ca. quod istuc tam mirum est, de te exemplum capit? U.
 P. Haud istuc dicas, si cognoris uel me, uel amorem meum. Ca.
 Scio, cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi
 Succenset, nec te quiuit hodie cogere illam ut duceres. Pam.
 Immo etiam quo tu minus scis arumnas meas, hæ nuptiæ
 Non apparabant mihi, nec postulabat nunc quisquam uxorem dare. Ca.
 Scio, tu coactus tua uoluntate es. Pam. Mane, ^{uoluntate}
 D u

Proposuit est quere
 tu apud un' quon de qe
 uere de eo ipso qui unu
 uel fuit
 Metaphora est scripta ab
 illis qui sola uel quid si
 uel ingenu
 Donatus uidetur hinc lac
 et exponere quasi sub
 uerit si in uerbo fudo
 ut ut sit p'ntis d'ra
 quod me interuget
 quod p'ntis uide
 hinc multa? Quod p'ntis
 ut ut d'ra uerbo. ut
 in uel oia p'ntis p'ntis
 uel uel esse oia sine el
 la subactone ut ut p'ntis
 p'ntis me p'ntis sit ab el
 p'ntis qui uerbo uel quid si
 p'ntis p'ntis
 hinc p'ntis d'ra h' p'
 De hinc? hinc p'ntis p'ntis
 et p'ntis. ut ut uerbo
 illud qui p'ntis? qui p'ntis
 hinc hinc loco p'ntis p'ntis
 sine p'ntis de in p'ntis
 p'ntis p'ntis
 p'ntis est hinc aliud p'ntis
 sine aliud uerbo esse

hinc in uerbo hinc
 qui quod p'ntis p'ntis
 p'ntis de hinc ab amon
 p'ntis uerbo

ANDRIAE.

Nondum scis. Ca. Scio equidem illam ducturum esse te. Pam.

Cur me enicas? hoc audi, nunquam destitit

Inflare, ut dicerem esse ducturum patri.

Suadere, orare, usq; adeo donec perpulit. Ca.

Quis homo istuc? Pam. Dausus. Ca. Dausus? Pam. Dausus interturbat omnia. Ca. Quamobrem? Pam.

Nescio, nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, q; auscultauerim. Ca.

Factum est hoc Daue? Da. Factum. Ca. hem quid ais scelus?

At tibi dii dignum factis exitium diunt.

Eho, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias

Inimici uellent, quod nisi hoc consilium darent? Da.

Deceptus sum, at non defatigatus. Ca. Scio. Da.

Hac non successit, alia aggrediamur uia.

Nisi id putas, quia primo processit parum,

Non posse iam ad salutem hoc conuerti malum. Pam.

Immo etiam. nam satis credo, si aduigilaueris,

Ex unis geminas mihi conficies nuptias. Da.

Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo

Conari manibus, pedibus, noctesq; & dies

Capitis periculum adire, dum profim tibi.

Tuum est, si quid praeter spem euenit, ignoscere.

Parum succedit quod ago, at facio sedulo.

Vel melius tute aliqd reperi, me missum face. Pam.

Cupio, restitue in quem accepisti me locum. Da.

Faciam. Pam. At iam hoc opus est. Da. Hem, sed mane, cōcrepuit a Glycerio hostium. Pam.

Nihil ad te. Da. Quæro. Pam. Hem nuncine demū? Da. At iam

Handwritten marginal notes in the left margin, including phrases like 'non f. fugit' and 'Dante'.

Handwritten marginal notes in the right margin, including phrases like '30' and 'Dante'.

Handwritten notes on the adjacent page, including 'hoc tib' and 'MYSIS'.

hoc tibi inuentum dabo.

MYSIS. PAMPHILVS. CARINVS. DAVVS.

¶ Otonarii partim, & Senarii Trochaici, Am tibi tibi erit inuentu tibi curabo, & mecu adductu

Tuū Páphilū, tu modo anie mi noli te macerare. Pam. Mysis. My. quid e? hem Pamphile, optume te mihi of

fers? Pam. Quid est? My.

Orare iussit: si se ames: hera, iam ut ad sese uenias,

Videre ait te cupere se. Pam. Vah perii, hoc malum integrascit.

Siccine illam atq; me opera tua nunc miseros sollicitarier

Nam iccirco accersor, nuptias quod mihi apparari sensit. Ca.

¶ Quibus quidem q̄ facile poterat quiesci, si hic quiesset. Da.

Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga. My.

Atq; ædepol ea res est, p̄pterea; nunc misera in mœtore est. Pam.

Mysis, per omnes tibi adiuro deos, nunq; eam me deserturum,

¶ Non, si capiundos sciam mihi esse inimicos omnes homines,

Hanc mihi experiui. contigit, conueniunt mores, VALEANT

Qui inter nos diffidiū uolūt. hãc nisi mors, mihi adimet nẽo. Ca.

Resipisco. P. Nõ Apollinis magis uerum, atq; hoc respõsum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me sterisse credat,

¶ Quo minus hæ fierent nuptia, uolo. sed si id non poterit,

Id faciam in procliue quod est, per me sterisse ut credat.

¶ Quis uideor? Ca. miser æque atq; ego. Da. consilium quaro. Ca.

Fortis. Pamph.

¶ Scio quid conere. Da. hoc ego tibi p̄fecto effectum reddam. Pam.

Iam hoc opus est. Da. Quin iam habeo. Ca. qd est? D. huic nõ tibi

Habeo, ne exres. Ca. Sat habeo. Pam. Quid facies, cedo. Da.

D III

effete. Pam.

Dauus interu...

cultraverim. Ca...

scelus...

Da...

¶ Non, si capiundos...

Resipisco. P. Nõ...

¶ Quo minus hæ...

¶ Quis uideor?...

Iam hoc opus est...

¶ Da. Ariam

Mysis promissa...

¶ Non, si capiundos...

¶ Quo minus hæ...

¶ Quis uideor?...

Iam hoc opus est...

¶ Da. Ariam

ANDRIAE

Dies hic mihi ut satis sit ueveor ad agendum,

Ne uacuum esse me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc uos amolimini, nam mihi impedimento estis. Pa.

Hic ego uisam. D. Quid tu? quo hinc te agis? C. uege uis dicat D.

Immo etiam narrationis mihi incipe initium. Ca. Quid de me fit?

et Da. Eho tu impudens,

Non fat habes, quod tibi dieculam addo, quantum huic promoueo

Attamen Dau. Da. Quid ergo? Ca. Ut ducam. Da. Ridiculum. Ca.

Huc face ad me ut uenias si quid poteris. D. quid ueniam? nihil habeo. C.

Attamen si quid. Da. Age ego ueniam. Ca. Si quid, domi ero. Da.

Tu Mysis (dum exeo) parumper opperire me hic. My.

Quapropter? Da. Ita factum opus est. My. Matura. Da. Iam inquam

hic adero.

MYSIS.

DAVVS.

Senarii omnes.

Ihile esse proprium cuius? Dii uostram fidem,

Summum bonum esse herae putauit hunc Pamphilum

Amicum, amatorem, uirum in quouis loco

Paratum. uerum ex eo nunc misera quem capite

Laborem? facile hic plus mali est, quam illic boni.

Sed Dauus exit. mi homo quid istuc obsecro est?

Quo portas pueram? Da. Mysis nunc opus est tua mihi

Ad hanc rem exprompta malitia, atque astutia. My.

Quidnam incepturus? Da. Accipe a me hanc ocium.

Atque ante nostram ianuam appone. My. Obsecro

Humi ne? Da. Ex ara fume hinc uerbenas tibi,

Atque ex substerne. My. Quam breui id tute non facis? Da.

Andriae dicuntur ea que est magna diffinitio... et tollit... in medio sui ille dicit... Attamen illud est... non se uolente fieri... et a se per que... se habentes uolere ut ab... est carum... Quam... se in... ut... et... hic adero.

Andriae dicuntur ea que est magna diffinitio... et tollit... in medio sui ille dicit... Attamen illud est... non se uolente fieri... et a se per que... se habentes uolere ut ab... est carum... Quam... se in... ut... et... hic adero.

ACT... Quia si forte op... Non apposuit... Noua nunc re... Moue ocium te... Proh Jupiter. M... Rapadio quod... Nescio quid nar... Venite me affir... Orationi, utcu... Ego quid agas... Quod mea op... Manco, ne q... CHE... E... r Gr... Pu... Illic est? Ch... Reliquit me... Quid turbat... Tum ambo... Car tu obse... Eho Mysis p... Satin sanas e... Qui hic nemi... Diuazan es q... Delicias, non

Quia si forte opus sit ad herum iusiurandum mihi

Non apposuisse, ut liquido possim. MY. Intellego.

Noua nunc religio in te ista incescit, cedo? Da.

Moue ocus te, ut quid agam porro intellegas.

Proh Iupiter. My. Quid? Da. Sponsa pater interuenit,

Repudio quod consilium primu intenderam. My.

Nescio quid narres. Da. Ego quoq; hinc a dextra

Venire me assumulabo, tu ut subseruias

Orationi, utcunq; opus sit uerbis, uide. My.

Ego quid agas nihil intellego. sed si quid est

Quod mea opera opus sit uobis, aut tu plus uides

Manebo, ne quod uostrum remorer commodum.

CHREMES. MYSIS. DAVVS.

Partim Senarii, Partim Quadrati.

Euertor postq; qua opus fuere ad nuptias

Gnata paraui, ut iubeam accersi, sed quid hoc?

Puer hercle est, mulier tun posuisti hunc? My. Vbi

Illic est? Ch. No mihi rndes? M. hem nusq; est? ue miseræ mihi,

Reliquit me homo atq; abiit. Da. Diu uostram fidem,

Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?

Tum annonna cara est, quid dicam aliud nescio? My.

Cur tu obsecro hic me solam? Da. Hem, quæ est hæc fabula?

Eho Mysis puer hic unde est? quisue huc attulit? My.

Satin sanus es, qui me id rogitest? Da. Quæ ego igitur rogem?

Qui hic neminem alium uideam? Ch. Miror unde sit. Da.

Dicturan es qd' rogo? My. Hau. Da. Concede ad dexterâ. My.

Deliras, non tu te ipse? Da. Verbum si mihi

Metaphora supra est ab aqua que liquido est, sed per se et non turbida est.

Metaphora supra est a uenato riuo qui riuo tendit ad ripam Das firat Cmsa esse sapientiam... Metaphora est sumpta a uenatore... riuo qui riuo tendit ad ripam...

Metaphora est sumpta a uenatore... riuo qui riuo tendit ad ripam... Metaphora est sumpta a uenatore... riuo qui riuo tendit ad ripam...

Ammonna non solum de frum... Metaphora est sumpta a uenatore... riuo qui riuo tendit ad ripam...

ANDRIAE.

Vnum praeter q̄ quod te rogo faxis, caue, My.
Maledicis. D. unde est? dic clare. Mysis. A uobis. D. ha, ha, he.

*Non potest videri
Nec in fine dicitur
In die sequenti
Sicut dicitur P. v.
suis membra et hanc
et ad Pampylus et Ch.
et ad suam suscepit*

Mirum uero, impudenter mulier si facit meretrix. Ch.

Ab Andria est ancilla haec quantum intellego. Da.

Adeo uidemur uobis esse idonei.

In quibus sic illudatis? Ch. Veni in tempore. Da.

Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua,

Mane, caue quoq̄ ex istoc excessis loco. My.

Dii te eradicent, ita me miseram territas. Da.

Tibi ego dico, an non? My. quid uis? Da. At etiam rogas?

Cedo, cuium puerum hic apposuisti? Dic mihi. My.

Tu nescis? Da. mitte id quod scio, dic quod rogo. My.

*Restat hinc simoniam
dicitur a se ante
facto videtur*

Vestri. Da. cuius nostri? My. Paphili. Da. hem qd̄ Paphili? My.

Eho an non est? Ch. recte has ego semper fugi nuptias. Da.

O facinus animaduertendum. My. Quid clamiras? Da.

Quem ne ego uidi heri ad uos ad ferri uesperis? My.

*Intra suam a se
vixit in uero cantha
ra se uidi dicitur
et canthara ad est
mit canthara et sup
semita dicitur
quasi instructa uel
quasi ab ipso uel
quasi in q̄ dicitur
ante Mercedi fuisse
uicini dicitur*

O hominem audacem. Da. Verum, uidi Cantharam

Suffarcinatam. My. Diis pol habeo gratias.

Cum pariundo aliquot ad fuerunt libera. Da.

Ne illa illum haud nouit, cuius caussa haec incipit,

Chremes si positum puerum ante aedis uiderit,

Suam Gnatam non dabit, tanto hercle magis dabit. Ch.

*Legimus loquimur de
si in partem personam
me supra ad me fa
cit ad sine magis
o malo*

Non hercle faciet. Da. nunc adeo ut tu seis sciens,

Nisi puerum tollis, iam ego hunc in mediam uiam

Prouoluam, teq̄ ibidem prouoluam in luto. My.

Tu pol homo non es sobrius. Da. FALLACIA ALIA

Aliam trudit, iam susurrari audio

*Uolunt quod ad
tunc erat hoc ante
ita sunt in Chremes
gnata sui de puer
phib
dicitur aduocet
metaph. figura dicitur
ut d. phidantur unde dicitur de la phidantur dicitur*

*Ma sic ueteris
uenerit esse dicitur
patet dicitur*

30

35

40

45

50

AC
Cinem Attican
Eam uxorem d
locularium i
Quis hic loqui
Asculca. Ch. A
Audui inquam
Hem scelerata, h
Hic est ille, nor
Me miseram, t
Hui omnem
Me me attinge
Eho incepta, n
Hic loquer est,
Ve sciet haec
PAVLVM i
Ve fecit natura
CR
C Sen
N
Qu
Po
Eius morte ea
sed quos per
Quem uideo
est. Cui. O M
Hic Chrysis
Quid uos q

ACTVS QVARTVS FO. XVII.

Cinem Atticam esse hanc Ch. Hem. Da. Coactus legibus
Eam uxorem ducet. My. Eho obsecro, an non ciuis est? Ch.

Iocularium in malum insciens pene incidi. Da.

Quis hic loquitur? o Chreme per tempus aduenis.

Aufsculta. Ch. Audiui omnia. Da. Ah, ne tu omnia? Ch.

Audiui inquam a principio. Da. Audiisti obsecro?
Hem scelera, hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic est ille, non te credas Dauum ludere. My.

Me miseram, nihil pol falsi dixi mi senex. Ch.

Noui omnem rem, est Simo intus? Da, est. My.

Ne me attingas scelestes, si pol Glycerio non omnia haec. Da.

Eho inepta, nescis quid sit actum. My. Qui sciam? Da.

Hic focer est, alio pacto haud poterat fieri.

Vt sciret haec quae uolumus. My. Hem praediceres. Da.

PAVLVM interesse censet, ex animo omnia

Vt fert natura facias, an de industria?

CRITO. MYSIS. DAVVS.

Senarii omnes, praeter unum Septenarium.

N hac habitasse platea, dictum est Chrysidem,

Quae sese inhoneste optauit parare hic diuitias

Potius, quam in patria honeste pauper uiuere.

Eius morte ea ad me lege redierunt bona.

Sed quos percontor uideo, saluete. My. Obsecro

Quem uideo? est ne hic Crito sobrinus Chrysidis?

Is est, Cri. O Mysis salue. My. Saluos sis Crito. Cri.

Itan Chrysis hem. My. nos quidem pol miseris perdidit. Cri.

Quid? uos? quo pacto hic? sat in recte? My. Nos ne?

*Antiquitas est, et ad hanc
tempus uult cum dicere
quae mala pene inscit
Atque hic quasi primus no Chre
meto uiderit*

*Ecce interrogare Dauum
a se cum sustulisset
se Chreme no uidisse similes*

*Emphaticus est
emphaticus est
emphaticus est
emphaticus est*

*Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec*

*Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec*

*Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec*

*Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec
Personae est haec*

E

Handwritten marginal notes at the top of the page, including the name 'ANDRIAE' and other illegible text.

ANDRIAE.

Caesarius in
ada. 1. 8. 83

VT Quimus aiunt, quando ut uolumus non licet. Cri.

Quid Glycerium et iam hic suos parentes repperit et My.

Vtinam. Cri. An nondum etiam et haud auspicato huc me appuli.

Nam pol si id scissem, nunquam huc retulissem pedem.

Semper enim dicta est esse haec atque habita est soror.

Quae illius fuere possidet, nunc me hospitem.

Lites sequi, quae mihi sit facile atque utile.

Aliorum exempla commonent, simul arbitror.

Iam aliquem esse amicum et defensorem eius, nam fere.

Grandiufcula iam profecta est illinc, clamitent.

Me Syconphantam, haereditatem persequi.

Mendicam, tum ipsam despoliare non licet. My.

Optume hospes pol Crito, antiquum obtines. Cri.

Duc me ad eam, quando huc ueni, ut uideam. My. Maxime. Da.

Sequar hos, nolo me in tempore hoc uideat senex.

ACTVS

QVINTVS.

CHREMES.

SIMO.

Quadrati omnes.

Atis iam satis Simo spectata erga te amicitia est mea.

Satis periculi incepti adire, orandi iam finem face.

Dum studeo obsequi tibi, pene illusi uitam filia. Si.

Immo enim nunc quae maxime ab te oro atque postulo Chremes.

Ut beneficium uerbis inutum dudum, nunc te comprobet. Chre. &

Vides quae iniquis sis praestudio, dum id efficias quod cupis,

Neque modum benignitatis, neque quid me ores cogitas.

Nam si cogites, remittas me iam onerare iniuriis. Si.

Quibus? Ch. ah rogitas et perpulisti me, ut homini adulescensulo,

Vertical column of handwritten marginal notes on the left side of the page, including the name 'ANDRIAE' and other illegible text.

Vertical column of handwritten marginal notes on the right side of the page, including the name 'ANDRIAE' and other illegible text.